

Struktura społeczna i wybrane teorie zróżnicowania społecznego

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Struktura społeczna

Struktura społeczna – układ różnorodnych elementów oraz procesów i relacji występujących między nimi w społeczeństwie (np. grup, zbiorowości, instytucji, ról społecznych).

Struktura społeczna składa się z następujących stosunków społecznych (St. Ossowski):

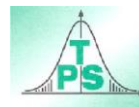
- 1. Stosunki funkcjonalne** – układ będący wynikiem społecznego podziału pracy;
- 2. Stosunki dychotomiczne** – zakładają dwubiegunowy podział społeczeństwa (np. posiadający-nieposiadający, pracujący-niepracujący);
- 3. Stosunki gradacyjne** – zakładają podział społeczeństwa ze względu na stopień posiadania określonych cech, np. dostępu do władzy, bogactwa lub prestiżu.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Rodzaje struktur społecznych

Wyróżnia się 3 rodzaje struktur społecznych:

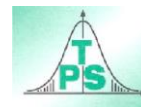
- 1. Mikrostruktury** – najmniejsze struktury składające się z jednostek i pełnionych przez nich ról społecznych, np. klasa szkolna, rodzina, zespół pracowniczy.
- 2. Makrostruktury** – największe struktury społeczne, w których aktorami są klasy społeczne, warstwy społeczne, narody itp.
- 3. Mezostruktury** – pośrednie struktury, zawierające elementy zarówno mikro- jak i makrostruktur, np. społeczność lokalna.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Zróżnicowanie społeczne

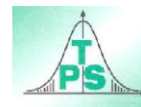
Zróżnicowanie społeczne (dyferencjacja społeczna) – w socjologii jest to pojęcie oznaczające występowanie różnic pomiędzy ludźmi, kategoriami i grupami społecznymi i ich odmiennego usytuowania w **strukturze społecznej**. Zjawisko zróżnicowania społecznego najbardziej widoczne jest na poziomie **makrostruktur**. Różnice te mogą wynikać np. z wieku, płci, wykonywanej pracy, statusu społecznego a nawet stylu życia.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Teoria K. Marksa

Głównym czynnikiem formowania się struktury klasowej są **stosunki wyzysku** oparte na **stosunkach własności**. Właściciele środków produkcji przejmują od pracowników najemnych wytworzone przez nich dobra. Dany mechanizm decyduje o konfliktowym charakterze stosunków pomiędzy klasami, czego konsekwencją jest sprzeczność interesów.

Według K. Marksa ludzie dzielą się na dwie klasy:

Burżuazję
(posiadaczy środków produkcji)

Proletariat
(robotników)

Wynagrodzenie proletariatu nie jest duże, a burżuazja ciągle prowadzi do **maksymalizacji zysków**, przez co dochodzi między nimi do konfliktów.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Klasy mogą się wyodrębniać silniej lub słabiej, dlatego dzielą się one na:

„Klasy w sobie”

Jest to wspólnota zorientowana na zniesienie wyzysku, ale może ona nie mieć świadomości klasowej i nie zdawać sobie sprawy z tego, że może cokolwiek zmienić.

„Klasy dla siebie”

Jest to wspólnota mająca swoją świadomość klasową i świadomość swojego przeciwnika. Często się organizuje jako siła polityczna.

Koncepcja klasy wg. K. Marksa była wynikiem obserwacji **społeczeństwa przemysłowego**.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Podobnie jak K. Marks, M. Weber uważał za główny czynnik formowania się struktury społecznej **stosunki własności**, które nazywał **monopolem własności**.

Odróżniał od siebie trzy kategorie:

- **Klasy**
- **Stany**
- **Partie**

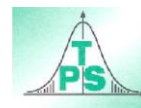
Te trzy elementy decydowały o sytuacji społecznej jednostki i jej „szansach życiowych”.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Klasy społeczne M. Webera

Klasa – każda grupa ludzi, będąca w jednakowym **położeniu klasowym**, gdzie położenie klasowe oznacza szansę zdobycia bogactwa, ilość kapitału, stopę życiową bądź styl życia.

M. Weber wyróżniał dwie klasy:

**Klasę
posiadania**

**Klasę
zarobkową**

Kolejnym podziałem są:

**Klasy pozytywnie
uprzywilejowane**

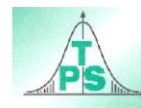
**Klasy negatywnie
uprzywilejowane**

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Klasy społeczne M. Webera

Klasa pozytywnie uprzywilejowana – to taka, w której ludzie czerpią dochód z ziemi, kapitału lub statków.

Klasa negatywnie uprzywilejowana – to taka, w której znajdują się dłużnicy, osoby zdeklasowane i niewolnicy.

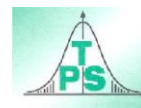
Pomiędzy tymi dwoma klasami sytuuje się **klasa średnia**, która składa się z pracowników umysłowych.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Klasy społeczne M. Webera

Istniejące kategorie społeczne mogą przekształcić się w klasy kiedy zaistnieją **trzy niezbędne warunki**:

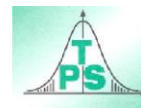
1. **Identyfikacja przeciwnika** (widoczne stają się inne klasy społeczne);
2. **Liczebność i koncentracja** (im większa liczebność zbiorowości, tym bardziej prawdopodobne jest powstanie klas);
3. **Integracja społeczna** (np. przy wykonywaniu podobnych prac).

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Stany – są to wspólnoty o nieukształtowanym charakterze, które się utrzymują gdy zgodne działania ich członków płyną z poczucia wspólnoty, a nie naśladowania obcego stylu życia. Stanem może być nie tylko klasa społeczna lub jej część, także zawód, grupa religijna lub etniczna.

O stanach mówi się wówczas, gdy prawo zabrania określonym grupom społecznym poprzez np. urodzenie, sprawowania określonych funkcji politycznych, zajmowanie pewnych stanowisk lub korzystania z pomocy duchowej i materialnej.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Partie polityczne M. Webera

Partie polityczne – podział opiera się na **dostępie do władzy** oraz miejscu jednostki na scenie politycznej.

M. Weber wyróżnia dwa rodzaje partii politycznych:

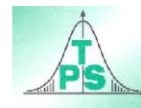
- **Partie patronażu** – nastawione na zdobycie władzy dla swojego przywódcy;
- **Partie światopoglądowe** – nastawione na realizację abstrakcyjnych zasad.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego

Teoria stratyfikacji Davisa i Moore'a

Za punkt wyjścia wzięte jest twierdzenie, że **nie ma społeczeństwa „bezklasowego”**. Dlatego społeczeństwo jako funkcjonujący mechanizm powinno przydzielić swoim członkom pozycje społeczne i skłonić ich do wykonywania związanych z tym obowiązków. Konieczne jest także, aby społeczeństwo dysponowało nagrodami i sposobami rozdzielania tych nagród stosownie do pozycji.

Rodzaje przydzielanych nagród zależą od:

**Ważności
zajmowanej pozycji**

Szczupłości kadry

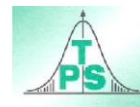
Dlatego największe nagrody mają osoby zajmujące najważniejsze stanowiska w społeczeństwie oraz wymagające największych kwalifikacji i zdolności.

Urząd
Statystyczny
w Lublinie

Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Polskie
Towarzystwo
Statystyczne

Projekt dofinansowany
ze środków
Narodowego Banku Polskiego